УДК 929.6:355.486(477)«16»
Бровко Б.А.[1], Борисенко Є.Д.[2]
[1] канд. іст. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»
[2] студ. гр. БАД-533 НУ «Запорізька політехніка»

ПРАПОР, ПЕЧАТКА ТА МУЗИ́КА ОХОЧЕКОМОННОГО ПОЛКУ І.Ф. НОВИЦЬКОГО

Б.А. Бровко, Є.Д. Борисенко

Призначення на посаду полковника, зокрема охочекомонного, супроводжувалось святковою церемонією, де обов'язково звучала полкова музи́ка. Вступаючи на посаду охочекомонний полковник отримував від гетьмана знаки влади – пернач, хоругву (полковий прапор), значок, печатку (у вигляді персня), литаври та труби.

Проведена авторами пошукова робота не дозволила встановити, який вигляд мав прапор охочекомонного полку І.Ф. Новицького. Водночас, прапори козацьких полків другої половини XVII ст. мали характерні для всіх кольори та символіку. Відповідно, прапор охочекомонного полку Новицького міг мати блакитний (різних відтінків), зелений або жовтий колір. На козацьких полкових прапорах нерідко зображали хрести, півмісяці, зірки й герб – «козак з мушкетом» як символ козацтва. На прапорі, також, зображали й так звану «арматуру» – композиції з предметів військового реманенту.

Найімовірніше, прапор охочекомонного полку Новицького мав такий вигляд. На тлі блакитного полотнища з одного боку в центрі було зображено хрест, з іншого – козака з мушкетом. Пізніше його, ймовірно, замінили на державний герб – російського двоглавого орла. На прапорі також могли розташовуватись шестигранні зірки та багор (або багри) срібного кольору. Підставою для такого припущення є родовий герб Новицьких, у якому переважають блакитні кольори і зображено шестигранні срібні зірки з баграми (крюками) [1]. Нагадаємо: охочекомонний полк носив ім'я свого командира (Іллі Федоровича Новицького) і на своєму прапорі міг мати символіку, яка потім увійшла до його родового герба.

Печатка охочекомонного полковника навряд чим відрізнялась від подібних печаток адміністративно-територіальних полковників. Вона найімовірніше мала вигляд обручки, що давало змогу полковнику тримати її постійно при собі. Бік, яким залишали відбиток, – плоский. Він міг мати форму восьмикутника (такій формі нерідко надавалась перевага), або круглу форму. На печатці, здебільшого в центрі, зображувався козак – повернутий напівпрофіль, з шаблею при боці й мушкетом на лівому плечі. До речі, саме таке зображення мали військові печатки деяких гетьманів, зокрема І.С.

Мазепи. Зауважимо, і досі подібну форму обручки називають печаткою, хоча початкове функціональне навантаження вона вже давно втратила.

Вказані вище знаки полкової влади зберігались у домі полковника під караулом. Репрезентативну функцію полку здійснювали полковий прапор та полкова музи́ка. Діяльності полкових музи́к частково торкнулись у своїх монографічних дослідженнях В.А. Дядиченко [2] і В.М. Заруба [3]. Додаткові загальні відомості про охочекомонних музи́к, які збогатили з цього приводу роботу В.А. Дядиченка «Нариси суспільно-політичного устрою Лівобережної України кінця XVII – початку XVIII ст.», ми отримали з публікації Л.І. Горенко [4].

Цікаво, що несення служби полковими «музи́ками» (музикантами) дорівнювалось до військової служби. Полкова музи́ка відігравала важливу роль у повсякденному житті охочекомонників. З нею проводились офіційні церемоніали, нею ж оголошували загальні збори, попереджали про небезпеку й віддавали різного роду сигнали-оповіщення. Навіть, коли у похід виступала лише частина полку, все одно з вояками йшли і «музи́ки». Кожен охочекомонний полк отримував ім'я свого полковника, а не називався відповідно до території з якої походив, як адміністративно-територіальні полки. Загалом, діяльність охочекомонних полків продовжувалась протягом майже ста років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Лукомский В.К., Модзалевский В.Л. Малороссийский гербовник. К.: Либідь, 1993. С. 322 с.

2. Дядиченко В.А. Нариси суспільно-політичного устрою Лівобережної України кінця XVII – початку XVIII ст. К.: Видавництво Академії наук УРСР, 1959. 531 с.

3. Заруба В.М. Студії з історії України. К.: Освіта, 1995. 464 с.

4. Горенко Л.І. Генеральна військова музика XVII-XVIII ст.: історія, структура та функційне призначення. Сіверщина в історії України. Випуск 7, 2014. С. 107- 113.